

Hallituksen esitys eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämisestä koskevaksi lainsäädännöksi – Asiantuntijalausunto Eduskunnan työelämä- ja tasa- arvovaliokunta

Leena Mämmi-Laukka, toimialuejohtaja, Pohjois-Pohjanmaan
hyvinvointialue

Hyvinvointialueen rooli ja vastuut työllistymisen edistämisessä lainsäädäntömuutoksen jälkeen

- Hyvinvointialueen lakisääteisiin tehtäviin ei kuulu työllistymisen edistäminen. Hyvinvointialue vastaa kuitenkin työttömille järjestettävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista, mm.
- työttömien terveysneuvonta ja terveystarkastukset
- lausunnot (sosiaalityö, lääkärit)
- kuntouttava työtoiminta
- sosiaalinen kuntoutus
- lääkinnällinen kuntoutus
- mielenterveyspalvelut
- päihdepalvelut

Hyvinvointialueen näkökulmaa työllisyyspalveluihin liittyen

- Työttömillä on tutkimusten mukaan työssä käyviä enemmän sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia, ja monet terveydelliset riskit lisääntyvät työttömyyden pitkittymisen myötä.
- Lakiuudistuksen myötä palvelutarpeiden arvellaan lisääntyvän erityisesti lääkinnällisen kuntoutuksen osalta.
- Työttömyys voi aiheuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarpeita välillisesti myös työttömän lähiympäristössä – lapsilla ja nuorilla, puolisoilla tai muilla lähiomaisilla.
- Palveluprosessit ja ohjautuminen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin tulee olla yhdenmukaiset kaikkien kuntien / yhteistoiminta-alueiden, KELAn, oppilaitosten, yritysten yms. kanssa.

Lainsäädännön tavoitteet

- Hyvinvointialueiden näkökulmasta tavoiteasetannassa on perusteltua huomioida haavoittuvassa asemassa olevat vaikeimmin työllistyvät sekä heidän työllisyysasemansa edistäminen.

Laki työllistymistä edistävistä monialaisen tuen yhteistoiminnasta

- Palvelujen yhteensovittamisen näkökulmasta on perusteltua, että yhteistoimintamallin asiakkuus perustuu työttömän työnhakijan palvelutarpeisiin, ja se on myös oikea lähtökohta monialaiselle yhteistoiminnalla.
- Jatkovalmistelussa ja toimeenpanossa tulee kiinnittää huomioita eri toimijoiden rooleihin ja asiakasohjaukseen, jotta päällekkäisyyksiltä vältytään. Organisoitumisessa (mm. johtoryhmätyöskentely) tulee mahdollistaa joustavat rakenteet huomioiden, että hyvinvointialueilla on erilaisia sovelluksia esim. hyvinvointialueiden sisäisistä toiminnallisista aluejaoista. Tällä on merkitystä yhdyspintarakenteiden osalta. Myös kuntien ja hyvinvointialueiden välille tulee luoda yhdenmukaiset toimivat yhteistyön rakenteet, kun esim. kotoutumisen tuki jää kuntien vastuulle.
- Asiakasohjausta koskevien edellytysten muuttuminen voi kasvattaa palvelun asiakasmäärää hyvinvointialueella lisäten muun muassa kuntoutuspalveluihin ohjattavien henkilöiden määrää, mikä voi edellyttää resurssoinnin uudelleen tarkastelua.

Kuntouttava työtoiminta työllistymistä edistävänä palveluna

- Tällä hetkellä kunnat ovat järjestäneet kuntouttavaa työtoimintaa mm. osana nuorisotoimen palveluita, kunnan omana toimintana sosiaalipalveluissa tai työllisyyspalveluissa sekä hankkineet palveluita yhdistyksiltä. Laki kuntouttavasta työtoiminasta estää palvelun hankinnan yksityisiltä palveluntuottajilta. Yhdistysten rooli kuntouttavan työtoiminnan palveluntuottajana on merkittävä. Kuntien on yhtiöitettävä toimintansa, jos he esimerkiksi nuorisotoimen järjestämän kuntouttavan työtoiminnan osalta osallistuvat hankintaan. Osasta kunnista kuntouttavan työtoiminnan henkilöstöä on siirtymässä hyvinvointialueelle.
- Hyvinvointialueen käynnistyminen ja sen vaikutukset kuntouttavan toiminnan tuottamiseen sekä AVI:n lupakäytännöt lisäävät riskiä kuntouttavan työtoiminnan paikkojen saatavuuteen v. 2023 alussa.

Rahoitusvastuu

- Hyvinvointialueen rahoitus perustuu pääasiassa palvelutarpeisiin. Tarveperusteisessa rahoitusmallissa on huomioitu perustehtävänä sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen myös työttömille. Työttömille maksettavien korvausten rahoitusvastuuta ei tule jakaa kuntien ja hyvinvointialueen kesken em. perusteella.

Vaikutukset

- Vaikutusten arviointi on tärkeää myös yhdyspintatyössä hyvinvointialueen kanssa.
- Työllisyyden hoidon yhdyspintarakenteiden osalta on edistettävä palvelujen integraatiota ja ennakoivaa työtötta.
- Työttömillä on tutkimusten mukaan työssä käyviä enemmän sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia, ja monet terveydelliset riskit lisääntyvät työttömyyden pitkittymisen myötä. Työttömyys voi aiheuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarpeita välillisesti myös työttömän lähiympäristössä – lapsilla ja nuorilla, puolisoilla tai muilla lähiomaisilla.
- Palvelujen vaikuttavuus edellyttää palvelujen yhteensovittamisen näkökulmaa myös työikäisten palveluissa. Tällä olisi vaikutusta myös lasten ja perheiden hyvinvointiin, kun tarjolla olisi oikea-aikaista tukea myös työllisyyttä edistävinä toimina. Yhteisösosiaalityö ja etsivä työ kytkeytyvät tähän kokonaisuuteen. Omatyöntekijän roolia voidaan hyödyntää työikäisten palveluissa ja myös aikuissosiaalityön koordinoivaa roolia. Yhteisellä työllä tulee olla tavoitteet ja palvelujen vaikuttavuutta tulee voida arvioida. Järjestelmässä tulee olla mekanismeja ennakoida asiakkaiden tilanteiden huononemista erilaisissa elämänvaiheissa, jolloin erilaisia tukitoimia voidaan tarvittaessa tehostaa.
- Yhteiset kansalliset mittarit työllisyyden ja työkyvyn edistämisessä merkittävät